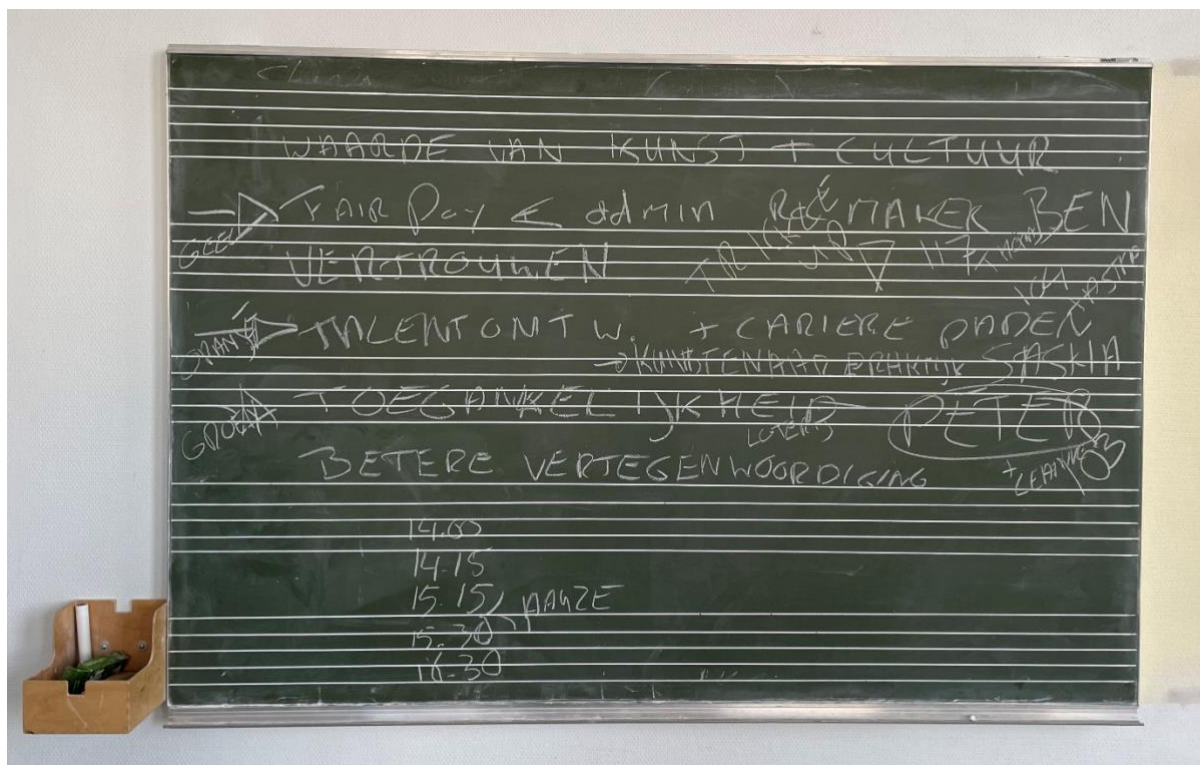

Makerscafé: De Verdiepingsslag

donderdag 6 maart 2025

Parnassos Cultuurcentrum, Utrecht

Introductie

Makers, artiesten, kunstenaars en uitvoerenden zijn altijd het hart geweest van onze culturele en creatieve sector. Maar zien we dat voldoende terug in het overheidsbeleid en in de plannen voor het toekomstige bestel?

Tijdens het tweede **Makerscafé op donderdag 6 maart 2025** is voortgeborduurd op enkele suggesties die tijdens de eerste bijeenkomst in november 2024 zijn gedaan ([lees hier het verslag terug](#)). We hebben ingezoomd op alternatieve vormen van financiering waarbij de maker centraal staat (zoals 'trickle-up', microkredieten en loten) en op wat er nodig is voor duurzamere kunstenaarspraktijken, waarbij bestaanszekerheid een voorwaarde is.

Tijdens deze middag werkten we met zo'n 40 aanwezigen bovengenoemde onderwerpen verder uit. Uitkomsten en concrete voorstellen die we samen ontwikkelden, worden meegenomen in de brede belangenbehartiging. In het bijzonder geven ze daarnaast gedetailleerdere invulling aan één van de vijf punten in [het plan](#) voor verbeteringen van het cultuurstelsel, dat door Kunsten '92 is gemaakt. Dit gehele plan is aangeboden aan de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

1. Trickle-up systeem

Pitch: Ben van Dungen, muzikant

Achtergrond en oorsprong van het Trickle-up Systeem

Het Nationaal Podiumplan werkt met een trickle-up financieringssysteem voor artiesten en muzikanten. In het kort krijgen artiesten vanuit het Nationaal Podiumplan direct een vergoeding voor hun optreden tot aan een fair pay-tarief, bij podia die zich eveneens ervoor hebben aangemeld. Het systeem is simpel: er vindt geen inhoudelijke toets plaats op het optreden en het optreden hoeft niet te voldoen aan toetsingscriteria. De enige voorwaarde is dat het desbetreffende podium meedoet aan het Nationaal Podiumplan. In het kort betekent dit financieringssysteem directe financiering naar de maker. Met name een grote groep zelfstandige kunstenaars (zzp'ers) die geen vaste band hebben met instellingen maakt gebruik van het Nationaal Podiumplan. Zij ontvangen geen structurele financiële ondersteuning. **Dit financieringssysteem werkt goed voor makers en zou als voorbeeld kunnen dienen als financieringssysteem buiten de podiumkunsten.**

In deze deelsessie werd gesproken over of en hoe dit systeem op een bredere schaal kon worden toegepast. Hiermee werden zowel de makers (en daarmee de sectoren) als de instellingen in de brede zin besproken. Hieronder volgt een SWOT-analyse die is voortgekomen uit de bijdragen van deelnemers die aanwezig waren bij deze deelsessie.

- Volgende pagina: SWOT-analyse

SWOT Analyse

Strengths	Weaknesses
- Makers kunnen zich gemakkelijk aanmelden voor het systeem zonder (zware) administratieve obstakels. Dit zorgt voor een makkelijke toegang voor een breed scala aan kunstenaars (democratisering). - Het systeem kent een lage overhead, wat betekent dat het merendeel van de beschikbare middelen direct naar de makers gaat, wat bijdraagt aan fair pay. - Het systeem stimuleert autonomie voor de kunstenaars en het biedt hen meer vrijheid om hun werk te presenteren zonder bemoeienis van externen. - Het systeem is ontworpen om geen onderscheid te maken tussen verschillende kunstvormen en makers. Het zorgt voor een breed bereik en vergroot de toegang voor diverse makers. - Het systeem zorgt ervoor dat het geld rechtstreeks naar de kunstenaars gaat zonder veel tussenlagen, wat de transparantie vergroot.	- Biedt geen duidelijke strategie om het publiek te bereiken. Hierdoor kan het moeilijk zijn om de impact van de kunsten effectief te vergroten. - Biedt weinig educatie voor kunstenaars, wat kan leiden tot een gebrek aan ontwikkeling en groei op lange termijn. - Vertrouwt op vrijwillige initiatieven van kunstenaars en maakt geen gebruik van infrastructuur. Dit kan de toegankelijkheid en effectiviteit in gevaar brengen, vooral voor nieuwe of minder ervaren makers. - Door de lage toegangsprijs van de locaties en het gebruik van vrijwilligers kan de marktprijs afnemen, waardoor er minder financiële waarde wordt gehecht aan kunst. - Dit systeem is niet goed toepasbaar voor grootschalige projecten of makers die in grotere netwerken werken, zoals institutionele of commerciële instellingen. - Zwaartepunt ligt bij instellingen t.o.v. de maker en de 'maakperiode' valt buiten dit systeem.
Opportunities	Threats
- Er is ruimte om het systeem verder uit te breiden naar andere kunstdisciplines, zoals beeldende kunst en film, wat kan zorgen voor een breder en meer divers aanbod. - Het systeem biedt mogelijkheden voor de implementatie van een soort basisinkomen voor kunstenaars, wat de bestaanszekerheid van makers zou kunnen vergroten. - Het systeem kan zorgen voor een grotere spreiding van culturele evenementen in Nederland, waardoor het aanbod voor kunst en cultuur toegankelijker wordt. - Er kan worden nagedacht over een hybride model dat zowel de voordelen van kleine, autonome makers ondersteunt als de infrastructuur van grotere instellingen benut, wat het systeem flexibeler maakt. - Door te focussen op kleine en regionale evenementen kan het systeem talentontwikkeling stimuleren, wat innovatie en vernieuwing in de sector kan bevorderen.	- Het is moeilijk om het systeem duurzaam te financieren zonder dat het afhankelijk wordt van tijdelijke subsidies of een beperkt aantal bijdragen. Dit kan de lange termijn stabiliteit bedreigen. - Grote makers of grotere instellingen krijgen vaak geen deel van de opbrengst, wat hen kan ontmoedigen om deel te nemen aan het systeem. Dit zou de groei van het systeem kunnen belemmeren. - Het systeem vertrouwt op het initiatief van de makers zelf. Dit kan problematisch zijn, omdat niet alle kunstenaars de middelen of kennis hebben om zichzelf in dit systeem te positioneren. - Er is een risico dat het systeem de kwaliteit van de aangeboden kunst vermindert, doordat het vooral gericht is op kwantiteit en snelle doorstroming van evenementen. - Het Trickle-up systeem kan botsen met bestaande institutionele en commerciële structuren, wat kan leiden tot weerstand of beperkingen in de acceptatie van het systeem in bredere kringen.

Het Trickle-up systeem biedt veel voordelen, vooral voor kleinere, zelfstandige kunstenaars die regelmatig werk maken zonder dat zij een fair pay-tarief ontvangen. Het vergroot de autonomie van makers, verbetert de spreiding van culturele evenementen, en kan de bestaanszekerheid van kunstenaars vergroten. Echter, het systeem kent ook uitdagingen, zoals de bereikbaarheid van het publiek, de afhankelijkheid van vrijwillige initiatieven, mogelijke botsing met bestaande structuren, de toepasbaarheid op alle sectoren en financiële duurzaamheid zonder aanpassing van de huidige besteding van de geldstromen. Het systeem heeft potentieel om de kunstsector te vernieuwen, maar vereist verdere ontwikkeling en experimenteren, vooral in het vinden van een stabiele financiering en het integreren van grotere kunstvormen en instellingen.

2. Loterij als subsidieverdeling

Pitch: Peter van den Bunder, Kunstenbond

Tijdens deze deelsessie werd onderzocht of een loterijstelsel een efficiëntere en eerlijkere manier kan zijn om subsidies binnen de cultuursector te verdelen. Dit idee is ontstaan naar aanleiding van een aangenomen [motie](#) (met uitzondering van de PVV), die beoogt €100 miljoen te besparen in het huidige aanvraagstelsel. De kernvraag was hoe bezuinigingen zo kunnen worden ingericht dat het bespaarde geld alsnog ten goede komt aan de sector.

Een mogelijke oplossing is een loterijstelsel, waarin kansengelijkheid centraal staat en bureaucratische lasten worden verlaagd. Een belangrijk uitgangspunt van de Federatie van Podiumkunsten (FPC) is hierbij van belang: vertrouwen geven en vrijheid om te maken waarborgen.

Voorbeelden van bestaande alternatieven

- [Amarte Fonds](#) hanteert een laagdrempelig aanmeldstelsel waarbij kleine giften worden verstrekt zonder verplichte verantwoording. Slechts een klein aantal ontvangers levert geen terugkoppeling. Dit verlaagt de administratieve druk en bevordert vertrouwen.
- [Stichting DOEN](#) stelt voor dat makers zelf het ontvangen budget verdelen en slechts een korte rapportage indienen. Een deelnemer tijdens deze sessie merkt op dat bij het Fonds Podiumkunsten (FPK) aanvragen onder €25.000 geen uitgebreide verantwoording vereisen.
- [Het Franse filmfonds \(CNC\)](#) wordt als voorbeeld genoemd van een succesvolle financieringsstructuur: alle mediabedrijven dragen bij via een heffing, en het opgehaalde geld wordt via een loting verdeeld onder nieuwe makers. Een succescriterium bepaalt of een maker opnieuw mag aanvragen (bijv. winstgevendheid of prijzen).

De deelnemers gingen in twee kleinere groepen uiteen om subsidieverdeling door middel van een SWOT-analyse te verkennen met als hoofdvraag: "Is het de moeite waard om de loterij verder te verkennen als instrument voor subsidieverdeling?"

- Volgende pagina: SWOT-analyse

SWOT Analyse

Strengths	Weaknesses
- Minder bureaucratie en juridische rompslomp. - Meer artistieke vrijheid en minder demotivatie door afwijzingen. - Gelijke startpositie voor alle aanvragers, wat kansengelijkheid bevordert.	- Behoeftte aan enig beheer om misbruik te voorkomen. - Geen garantie voor diversiteit en spreiding binnen de sector. - Onzekerheid over hoe artistieke kwaliteit wordt gewaarborgd.
Opportunities	Threats
- Mogelijkheid om een pilot op te zetten voor kleine en startende organisaties. - Laagdrempelige instap zoals bij Permanente Professionele Ontwikkeling Werkbijdrage. - Samenwerkingseisen als voorwaarde voor deelname.	- Gebrek aan continuïteit, vooral voor grotere organisaties. - Risico op misbruik en onvoldoende controle op naleving van codes zoals Fair Practice. - Makers en instellingen zijn wederzijds afhankelijk; zonder instellingen verliezen makers ervaring en inkomen.

In het algemeen waren de deelnemers het eens dat het loterijstelsel een innovatieve en laagdrempelige manier biedt om subsidies te verdelen, met minder bureaucratie en meer kansengelijkheid. Vooral voor kleine en startende makers kan dit een uitkomst zijn.

Tegelijkertijd roept het stelsel vragen op over kwaliteitsborging, misbruik en de naleving van Fair Pay en andere codes. Zonder controlemechanismen bestaat het risico op willekeur en gebrek aan diversiteit.

Een mogelijke volgende stap is een pilotproject om de effectiviteit van loting te testen. Dit kan inzicht geven in de impact op kwaliteit, spreiding en kansengelijkheid binnen de cultuursector.

3. Duurzame Kunstenaarspraktijken

Pitch: Saskia Haverkamp, beleidsadviseur beeldende kunsten

Onzichtbaar werk en fair pay

"Invisible work" - zoals netwerken, onderzoek, en aanvragen schrijven zonder garantie op financiering - moet erkend worden als integraal onderdeel van het kunstenaarschap. Dan kan betere ondersteuning worden geboden aan de kunstenaarspraktijk. Bijvoorbeeld aan kunstenaars die meer fluïde of onderzoeksmatige praktijken hebben, die minder gericht zijn op presentatie. Ook zal (her)instroom makkelijker gefaciliteerd kunnen worden.

Deelnemers aan het gesprek gaven aan dat fair pay verplicht moet zijn, ook wanneer dat betekent dat de vraag afneemt. Deelnemers vinden ook dat de Fair Practice Code breder ingezet moet worden met iets minder focus op prestatie en productie. Bestaande en nieuwe regelingen moeten beter aansluiten bij de realiteit van kunstenaars.

Kunstenaars en de sociaaleconomische realiteit

Naast het feit dat (beeldend) kunstenaars gemiddeld onder het minimum loon verdienen, dwingt de sector kunstenaars in een zzp-constructie, waardoor zij zonder vangnet opereren. Een tegenvaller in de loopbaan/praktijk (burn-out, ziekte, etc.) kan daardoor grote consequenties hebben, zoals uitstroom uit de sector. Er is behoefte aan uitzonderingen binnen en op sociale regelingen, zoals op pensioen, ziektekosten, uitkeringen en bijstand. In België bestaat dit in de vorm van het Kunstwerkattest en ook in Frankrijk bestaan zulke maatregelen al.

Balans tussen kunst en ondernemerschap

Kunstenaars zijn vaak multi-talenten. Desondanks kunnen veel kunstenaar niet rondkomen van hun makerschap, zij passen zich aan economische verwachtingen aan. Is de maatschappij bereid een eerlijke prijs te betalen voor het werk van kunstenaars en zijn kunstenaars bereid om een eerlijke prijs te vragen? Er zijn kunstenaars die stoppen met hun werk omdat zij ook werk moeten doen dat niet bij hun artistieke visie past. In opleidingen is aandacht voor een balans tussen kunst en ondernemerschap belangrijk.

- Volgende pagina: SWOT-analyse

SWOT Analyse

Strengths	Weaknesses
- Groeiend besef dat bestaanszekerheid essentieel is voor een duurzame kunstenaarspraktijk, wat kunstenaars in staat stelt zich te ontwikkelen zonder financiële stress. - Onzichtbaar werk (zoals aanvragen schrijven en netwerken) wordt steeds meer erkend als onderdeel van het kunstenaarschap. - Voorstellen als het kunstwerkattest, startstipendia, en aangepaste sociale regelingen bieden steun voor kunstenaars die in de zzp-structuur werken. - Groeiend besef dat fair pay verplicht moet worden, wat zorgt voor betere voorwaarden voor makers. - (Veel) Kunstenaars beschikken over een breed scala aan vaardigheden, wat hen in staat stelt om hybride praktijken te ontwikkelen en beter in te spelen op verschillende marktvraagstukken.	- Huidige sociale en economische regelingen sluiten onvoldoende aan bij de behoeften van kunstenaars, wat leidt tot onzekerheid en onduidelijkheid over rechten. - Huidige focus op prestatie en productie binnen de sector zorgt voor ongezonde concurrentie en het ondermijnen van artistieke integriteit. - Onduidelijke waarde van kunst: waarde van kunst wordt in financiële termen gemeten, waardoor de intrinsieke waarde wordt verwaarloosd. - Voorgestelde oplossingen zijn tijdelijke maatregelen, geen structurele langetermijnvisie voor duurzame verandering. - Interne concurrentie tussen kunstenaars leidt tot verminderde solidariteit binnen de sector.
Opportunities	Threats
- Ruimte om uitzonderingen te creëren voor kunstenaars en ZZP'ers in bestaande sociale regelingen (zoals pensioen, ziektekostenverzekering, belastingvoordelen), wat de stabiliteit voor kunstenaars vergroot. - Basisinkomen zou creativiteit van kunstenaars kunnen bevorderen en hen in staat stellen zich te concentreren op kunst. - Groeiende vraag naar kunstondernemerschap waarbij kunstenaars kunnen profiteren van de hybride combinatie van artistieke creatie en zakelijke vaardigheden. - Kunstenaars kunnen profiteren van de groeiende vraag naar hybride praktijken, waarbij ze zowel opdrachtwerk als vrije, artistieke projecten kunnen doen. - Erkennen van de waarde van het onzichtbare werk, kan leiden tot betere arbeidsvoorwaarden en meer begrip voor de verborgen werkuren. - Erkennen van onzichtbaar werk als onderdeel van de praktijk is een cultuurverandering met lange termijn effecten. - Collectieve werkvormen waarbij kunstenaars focussen op solidariteit.	- Lobbyen voor uitzonderingen voor kunstenaars in sociale regelingen is moeilijk, gezien de vergelijking met andere beroepsgroepen. - Studenten geloven dat zij fulltime kunstenaar kunnen worden, terwijl dit vaak niet realistisch is gezien de huidige marktomstandigheden. - Concurrentie tussen kunstenaars kan leiden tot een gebrek aan samenwerking en solidariteit, wat collectieve veranderingen bemoeilijkt. - Afhankelijkheid van subsidies (tijdelijke werkgelegenheid), kan leiden tot onzekere carrières en beperkte doorgroei mogelijkheden. - Voorgestelde maatregelen (zoals basisinkomen) kunnen tijdelijke verlichting bieden, zonder structurele veranderingen in beleid en financiering voor de sector.

Deelnemers van het gesprek waren het erover eens dat bestaanszekerheid een fundamenteel recht moet zijn voor kunstenaars, net zoals voor andere beroepsgroepen. Dit vereist structurele aanpassingen in sociale en economische regelingen, erkenning van onzichtbaar werk en een realistisch beeld van ondernemerschap binnen de kunstwereld. Opleidingen moeten kunstenaars voorbereiden op een hybride praktijk en hen helpen een duurzame carrière op te bouwen.

Volgende stappen

Het Makerscafé benadrukte opnieuw de noodzaak van meer directe ondersteuning en een eerlijker, transparanter systeem voor kunstenaars. In alle sessies kwamen thema's zoals het verkleinen van administratieve lasten, het verbeteren van de toegang tot financiering en het bevorderen van een grotere artistieke vrijheid aan bod. Tegelijkertijd klinken zorgen over de haalbaarheid van radicale veranderingen en de mogelijke risico's van het verlagen van de kwaliteit of het versterken van bestaande hiërarchieën. Het grootste probleem blijft de zoektocht naar duurzame oplossingen die kunstenaars niet alleen ondersteunen, maar ook de bredere maatschappelijke en culturele waarden van kunst erkennen.

Kunsten '92 en De Creatieve Coalitie danken alle deelnemers voor hun bijdragen. Wij nemen de inzichten die zijn opgedaan mee. Dit wil zeggen: in de directe voorstellen voor bestelverbetering, bredere belangenbehartiging en dergelijke. Daarnaast hebben we voornemens om regelmatig Makercafés te organiseren. Houd onze nieuwsbrieven in de gaten!

